

DOMINIKA TRZESZCZOŃ

Uniwersytet Szczeciński

dominika.trzeszczon@usz.edu.pl

ORCID: 0000-0001-8318-0278

Sankcje za pranie pieniędzy jako źródło dochodów budżetu państwa

**Sanctions on money laundering
as a source of state budget revenue**

Streszczenie. Pranie pieniędzy to zjawisko, które należy rozpatrywać wieloaspektowo. Obecnie ustawodawstwo piętnuje zachowania wypełniające znamiona przestępstwa prania pieniędzy, penalizowane przez polskie prawo karne. Dodatkowo w ustawie z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowania terroryzmu wprowadzono sankcje, które obciążają określone instytucje z uwagi na fakt niewypełniania obowiązków w związku z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Zasadnicze znaczenie w zakresie minimalizowania oraz zwalczania badanego zjawiska mają wprowadzone sankcje karne i sankcje administracyjne wymierzone sprawcom określonych czynów. Problematyka ta nabiera szczególnego znaczenia w kontekście bezpieczeństwa i stabilności finansów publicznych. Celem badań prowadzonych przez autorkę było porównanie sankcji karnych i sankcji administracyjnych za zachowania zmierzające do wprowadzenia do legalnego obrotu pieniędzy lub

innych wartości majątkowych uzyskanych z nielegalnych źródeł bądź służących do finansowania nielegalnej działalności, które należy łączyć z tzw. praniem pieniędzy. Autorka postawiła tezę, że mimo iż sankcje te wymierzane są w przypadku innego rodzaju zachowania, penalizowanego przez odrębne akty prawne, to zarówno sankcje karne, jak i sankcje administracyjnie wymierzane za szeroko rozumiane pranie pieniędzy, występujące w postaci kary pieniężnej stanowią ważne, z różnych względów, źródło dochodów budżetu państwa, wpływające jednocześnie na realizację nałożonych na organy władzy publicznej obowiązków. Celem gromadzenia dochodów, które składają się na publiczne środki finansowe, jest zapewnienie środków finansowych na wykonywanie określonych zadań powierzonych sektorowi publicznemu. Na organach administracji publicznej ciąży bowiem obowiązek eliminowania określonych zachowań, które w negatywny sposób wpływają na stan dochodów budżetu państwa. W ramach prowadzonych badań dokonano oceny wprowadzonych rozwiązań prawnych, w szczególności koncentrując rozważania na występującym w Polsce systemie przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu. W opracowaniu wykorzystano przede wszystkim dogmatyczno-prawną metodę badawczą, badaniami objęto ustawodawstwo, a pomocniczo także dorobek doktryny i judykatury. Ponadto w tekście użyto metody historycznej, metody statystycznej, a także dokonano analizy konstrukcji prawnej w ujęciu międzynarodowym. Przeprowadzone badania umożliwiły stwierdzić, że zarówno wpływy z sankcji karnych, jak i sankcji administracyjnych pomimo występujących między nimi rozbieżności, stanowią źródło dochodów budżetu państwa.

Słowa kluczowe: sankcja karna; sankcja administracyjna; pranie pieniędzy; budżet państwa.

Abstract. Money laundering is a phenomenon that should be considered from various perspectives. Currently, legislation condemns behaviors that meet the criteria of money laundering defined as criminal offenses, which are penalized by Polish criminal law. Additionally, the Act of 1 March 2018 on combating money laundering and terrorist financing has introduced sanctions imposed on specific institutions due to their failure to fulfill obligations related to combating money laundering and terrorist financing. Sanctions, both criminal and administrative, imposed on perpetrators of specific acts play a crucial role in minimizing and combating the studied phenomenon. This issue becomes particularly significant in a context of the security and stability of public finances. The author's research aimed to compare criminal and administrative sanctions for behaviors associated

with money laundering if these behaviors intend to introduce to legal market money or other assets obtained from illegal sources or used to finance illegal activities. The author hypothesized that despite these sanctions being imposed for different types of behavior regulated by separate legal acts, both criminal and administrative sanctions for broadly understood money laundering, in the form of fines, constitute an important source of revenue for the state budget, influencing the fulfillment of duties imposed on public authorities. The collection of revenue, which contributes to public financial resources, aims at providing financial means for performing specific tasks entrusted to the public sector. Public administration bodies are obliged to eliminate certain behaviors that negatively impact the state of the state budget's revenue. In the course of the conducted research, an assessment of the introduced legal solutions was made, with a focus on the anti-money laundering and terrorist financing system in Poland. The study primarily utilized a legal-dogmatic research method, covering legislation, and secondarily drew on the contributions of doctrine and jurisprudence. Additionally, historical and statistical methods were employed, along with an analysis of the legal framework on an international scale. The conducted research enables to form the conclusion that both revenues from criminal and administrative sanctions, despite existing differences between them, constitute a source of an income for the state budget.

Keywords: penal sanction; administrative sanction; money laundering; state budget.

1. Wprowadzenie

Prawidłowe funkcjonowanie gospodarki, w tym sektora finansowego, jest kluczowe dla stabilności państwa. Istotnym elementem wpływającym na ten sektor jest zapewnienie przejrzystości w działalności instytucji finansowych. Ponadto na kondycję budżetu państwa wpływa również umiejętność właściwego korzystania z produktów finansowych, które dostępne są na rynku. Działalność sektora finansowego wymaga elastyczności i zdolności adaptacji do zmieniających się warunków rynkowych. Inwestycje w innowacyjne rozwiązania są zjawiskiem pożądanym i sprzyjającym zaspokajaniu rosnących potrzeb gospodarki i społeczeństwa, przy jednoczesnym stosowaniu, a niekiedy również kreowaniu odpowiednich i adekwatnych do postępu technicznego i technologicznego standardów bez-

pieczeństwa. Przepisy charakterystyczne dla prawa finansowego pozwalają na prowadzenie legalnej działalności przez banki, przedsiębiorstwa, a także inne instytucje finansowe, z których korzystają obywatele. Wprowadzenie i przestrzeganie obowiązujących regulacji prawnych zapewnia integralność rynku, chroni konsumentów i inwestorów oraz utrzymuje równowagę budżetową. Jak słusznie zauważa się w literaturze finansowo-prawnej, ochrona równowagi finansowej państwa jest bowiem wartością samą w sobie dla prawa finansowego¹.

Należy stwierdzić, że finanse (zarówno publiczne, jak i prywatne) są istotne dla każdego obszaru funkcjonowania państwa. Jednak warto zwrócić uwagę na występujące coraz częściej zagrożenia destabilizujące finanse w państwie. Jednym ze zjawisk, które mogą negatywnie oddziaływać na stan budżetu publicznego, są przestępstwa gospodarcze. Przestępstwo, które powiązane jest z obrotem finansowym, wpływa bowiem negatywnie na wpływy do budżetu państwa, co może stanowić jeden z czynników zakłócających sprawne wykonywanie zadań przez jednostki sektora finansów publicznych². Można uznać, że przestępstwa gospodarcze mają tym samym wpływ na stabilność sektora finansowego. Wpływ ten może mieć związek zarówno z fiskalną funkcją finansów publicznych (poprzez wywoływanie bezpośrednich uszczerpień finansowych), jak i z funkcją prewencyjną, wychowawczą, edukacyjną (poprzez osłabianie zaufania obywateli do stanowionego prawa, podważania efektywności funkcjonowania organów ochrony prawa itp.). Z uwagi na obszerny zakres przestępstw gospodarczych wpływających na finanse publiczne autorka skoncentruje swoje rozważania wyłącznie na przestępstwie prania pieniędzy, przy czym rozważania te dotyczyć będą polskiego porządku prawnego. Badania komparatystyczne wymagają bowiem bardziej rozbudowanych analiz, które wykraczają poza metodologiczne założenia przyjęte w artykule.

W pierwszej kolejności należy podkreślić, że kluczowym dla bezpieczeństwa finansów publicznych jest prowadzenie określonych prac legislacyjnych, mających na celu zwiększenie skuteczności krajowego syste-

¹ J. Zaremba, *Aksjologia prawa finansowego*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2020, nr 1, s. 95.

² Dalej jako: j.s.f.p.

mu przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Przepisy prawne stanowią asumpt do wdrożenia mechanizmów minimalizujących wszelkie zagrożenie finansowe. W sprawozdaniu Generalnego Inspektora Informacji Finansowej³ wskazano, iż w 2021 r. zanotowano spadek liczby zawiadomień głównych przekazywanych przez GIIF do jednostek prokuratury w związku z podejrzeniem prania pieniędzy o ok. 37,2% w stosunku do 2021 r.⁴ Znacząco jednak wzrosła liczba powiadomień do jednostek współpracujących, tj. o ok. 37,3% w porównaniu do 2021 r.⁵ Jednostkami współpracującym są przy tym organy administracji rządowej, organy jednostek samorządu terytorialnego⁶ oraz inne państwowe jednostki organizacyjne, a także Narodowy Bank Polski, Komisja Nadzoru Finansowego i Najwyższa Izba Kontroli⁷. Wprowadzone w ustawodawstwie nowelizacje w przedmiocie prania pieniędzy implikują skuteczność wykrywalności i zwalczania badanego przestępstwa. Oznacza to, że problematyka prania pieniędzy i oddziaływania tego przestępstwa na finanse publiczne stanowi ważny i powszechny przedmiot dyskusji. Dodatkowo jest to zagadnienie o charakterze transgranicznym, bowiem zintensyfikowana kooperacja międzynarodowa stanowi w tym zakresie ważne rozwiązanie dla wprowadzenia narzędzi przeciwdziałających praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu na poziomie międzynarodowym. W obliczu wskazanego wyżej postępu technicznego i technologicznego, któremu towarzyszy zagrożenie cyberprzestępczości omawiane zagadnienia należy uznać za aktualne.

W celu kompleksowego zbadania opisywanej problematyki autorka w pierwszej kolejności skupi się na odkodowaniu definicji „pranie pieniędzy”, zwracając uwagę na obowiązujące w doktrynie stanowiska dotyczą-

³ Dalej jako: GIIF.

⁴ *Sprawozdanie Generalnego Inspektora Informacji Finansowej z realizacji ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu w 2022 r.*, Generalny Inspektor Informacji Finansowej, Warszawa 2023, s. 7, <https://www.gov.pl/web/finanse/sprawozdania-roczne-z-dzialalnosci-generalnego-inspektora-informacji-finansowej> (dostęp: 31.12.2023 r.).

⁵ Tamże, s. 7.

⁶ Dalej jako: j.s.t.

⁷ *Sprawozdanie...*, s. 12.

ce wyrażenia „pranie pieniędzy”⁸. Pranie pieniędzy jest czynem, który został uregulowany w art. 299 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny⁹. Jest to przestępstwo przeciwko prawidłowemu obrotowi gospodarczemu i finansowemu w państwie. Zachowanie, o którym mowa, przyjmuje postać działania, polegającego na wprowadzeniu do obrotu prowadzonego w legalny sposób pieniędzy, ale także innych wartości, które uzyskano z nielegalnego źródła¹⁰. Co ważne z punktu widzenia zakreślonej wyżej aksjologii, ochronie prawnej w art. 299 k.k.¹¹ podlega prawidłowe funkcjonowanie całego obrotu finansowego¹². Uregulowania zawarte w art. 299 k.k. chronią ten element funkcjonowania gospodarki, jakim jest legalne pochodzenie pieniędzy, a także innych wartości majątkowych¹³. Z perspektywy analizowanego zagadnienia determinujące znaczenie ma także ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu¹⁴, w której doprecyzowano zasady i tryb przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu oraz warunki wykonywania działalności gospodarczej przez niektóre in-

⁸ M. Hryniewicka, *Pranie brudnych pieniędzy jako przykład przestępstwa gospodarczego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2014, nr 4, s. 318.

⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.), dalej jako k.k.

¹⁰ W. Wróbel, S. Tarapata [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278–363 k.k.*, wyd. V, Warszawa 2022, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587225553/673298/wrobel-wlodzimierz-red-zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-iii-komentarz-do-art...?pit=2022-02-16&cm=URELATIONS> (dostęp 11.12.2023 r.).

¹¹ Zgodnie z art. 299 § 1 k.k. każda osoba, która m.in. przyjmuje środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości, pochodzące z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Tej samej karze podlega osoba, która posiada, używa, przekazuje lub wywozi za granicę, ukrywa, dokonuje transferu lub konwersji ww. korzyści, ale także pomaga do przenoszenia ich własności lub posiadania albo podejmuje inne czynności, które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku.

¹² J. Giezek, *Komentarz do art. 299* [w:] J. Giezek (red. nauk.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 1429–1435.

¹³ J. Potulski, *Komentarz do art. 299* [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz. Wyd. 6*, Warszawa 2023, s. 1880 i n.

¹⁴ Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz.U. z 2022 r. poz. 593 ze zm.), dalej jako: ustawa AML.

stytucje obowiązane. Zawarte w ustawie AML uregulowania wprowadzają określone konsekwencje prawne, ciężące na podmiotach uchybiających wykonaniu ustawowych obowiązków związanych z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy.

2. Pranie pieniędzy – zagadnienia ogólne

Przestępstwo prania pieniędzy, które ustawodawca penalizuje w art. 299 k.k., należy według polskiego prawa karnego do przestępstw gospodarczych. Piśmiennictwo wskazuje, że problematyka ta jest aktualna i stanowi obszar dyskusji zarówno na gruncie prawa, ekonomii, jak i psychologii¹⁵. Uprawnione wydaje się być uznanie, że przestępstwa gospodarcze ze względu na swój charakter i oddziaływanie na gospodarkę w znaczący sposób wpływają na stan budżetu państwa. Omawiane czyny bezprawne skutkować przy tym mogą istotnymi uszczupleniami w dochodach publicznych. Oznacza to, że realnie do budżetu państwa wpływa mniej środków finansowych niż powinno, przy założeniu wykonywaniu działalności legalnej i pozyskiwaniu środków z prawnie dopuszczalnych źródeł.

Ujmując analizowane zagadnienia w ujęciu finansowoprawnym, należy wyjść od wyjaśnienia znaczenia użytych w art. 299 k.k. instytucji o charakterze „finansowym”. Jednym z nich jest „pieniądz”, który jest prawnym środkiem płatniczym na terenie danego państwa, przy czym w Polsce są to banknoty i monety. Dodatkowo, aby można było środek płatniczy uznać za pieniądź musi mieć on określone cechy i funkcje. W literaturze wyróżniono trzy rodzaje pieniędzy, tj. pieniądze czyste, czyli takie, które pozyskiwane są z prowadzenia legalnej działalności (w tym zostały odprowadzone odpowiednie należności publicznoprawne); pieniądze szare, które pozyskiwane są z działalności gospodarczej prowadzonej bez zezwolenia z naruszeniem określonych obowiązków fiskalnych, a także pieniądze brudne, czyli nielegalne dochody, które pochodzą

¹⁵ M. Hryniewicka, *Pranie brudnych pieniędzy jako przykład przestępstwa gospodarczego...*, s. 317.

z działalności przestępczej¹⁶. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na stanowisko prezentowane przez Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 29 listopada 2016 r., w którym wskazano, że istota przestępczego zachowania penalizowanego w art. 299 k.k. polega na wprowadzeniu do legalnego obrotu finansowego środków uzyskanych z popełnionego przestępstwa, m.in. z tego powodu, by móc nimi swobodnie obracać w przyszłości i zatrzeć ślady pochodzenia¹⁷.

Proceder prania pieniędzy rozpoczął się w Chicago w Stanach Zjednoczonych¹⁸. Upływ czasu, postępująca globalizacja, a także rozwój technologiczny zintensyfikował to zjawisko, które obecnie stało się problemem transgranicznym. Dlatego też należy wskazać, że nie jest to zjawisko nowe, przestępcza działalność z silnym motywem finansowym ewoluowała, powodując, że termin „pranie pieniędzy” wszedł do języka potocznego¹⁹. Należy wskazać, że nie ma jednorodnej definicji prania pieniędzy, co wiąże się bezpośrednio z faktem, że jest to globalny problem. Cechą charakterystyczną kształtującą to zjawisko jest jego wymiar społeczno-finansowy, dlatego też istnieje realna potrzeba prowadzenia pogłębionych badań na wskazany temat²⁰. Nie ma zatem wątpliwości, że proceder prania pieniędzy ma charakter nie tylko krajowy, ale także międzynarodowy.

Mechanizm prania pieniędzy w ujęciu transgranicznym będzie polegał m.in. na transferze określonych środków pieniężnych z państwa, w którym uzyskano dochody z nielegalnego źródła, do państwa (państw), w którym systemy prawne umożliwiają konwersję brudnych pieniędzy na dochody w pełni legalne²¹. Dodatkowy wpływ na rozwój tego czynu na skalę międzynarodową mają takie czynniki jak: globalizacja, która w znaczny sposób wpływa na współzależność gospodarczą, ale także in-

¹⁶ J.W. Wójcik, *Pranie pieniędzy, Kryminologiczna i kryminalistyczna ocena transakcji podejrzanych*, Warszawa 2002, s. 23.

¹⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29 lipca 2016 r., II AKa 171/16, Legalis nr 1546477.

¹⁸ T. Jaszek, *Pranie pieniędzy w świetle regulacji finansowych*, „Finanse i Prawo Finansowe” 2018, nr 4, s. 58.

¹⁹ Tamże, s. 59.

²⁰ E. Gołębiowska, *Pranie pieniędzy. Aspekty etyczne w systemie przeciwdziałania praniu pieniędzy*, Warszawa 2014, s. 23.

²¹ T. Jaszek, *Pranie pieniędzy w świetle regulacji finansowych...*, s. 62.

tegracja finansowa odnosząca się chociażby do ujednoczenia waluty i zwiększenia dostępności międzynarodowego kapitału²². W związku z tym niezbędnym było wprowadzenie narzędzi, które w globalny sposób ograniczą przestępstwo prania pieniędzy.

Podstaw polskiego systemu służącemu wykrywaniu i zwalczaniu praniu pieniędzy należy upatrywać i w krajowych, i w unijnych uregulowaniach. Odpowiedzią na transgraniczny problem było wprowadzenie *Anti Money Laundering* (AML). W tłumaczeniu na język polski oznacza to działania koncentrujące się na przeciwdziałaniu praniu pieniędzy. Mechanizmy związane z tą procedurą stały się jednym z wymogów niezbędnych do prowadzenia działalności gospodarczej na terenie Polski. Dlatego też analiza określonych regulacji prawnych jest kluczowa dla finansów publicznych państwa. Zasady funkcjonowania krajowego systemu zwalczania prania pieniędzy zostały określone w ustawie AML. Ustawa AML określa ponadto środki zapobiegające praniu pieniędzy, mechanizmy, które należy wdrożyć w celu skutecznego eliminowania tego przestępstwa. W ustawodawstwie wskazano także uprawnione organy i jednostki współpracujące odpowiedzialne za koordynowanie prac mających na celu przeciwdziałanie praniu pieniędzy.

System przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu w Polsce tworzą określone organy: GIIF, jednostki obowiązane, a także jednostki współpracujące²³. Zgodnie z art. 10 ustawy AML organami administracji rządowej właściwymi w sprawach przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu są: minister właściwy do spraw finansów publicznych jako naczelny organ informacji finansowej oraz GIIF. Natomiast przez instytucje obowiązane należy rozumieć wymienione enumeratywnie w art. 2 ust. 1 ustawy AML podmioty. Podmioty te zostały podzielone na 28 kategorii, które powiązane są zarówno z sektorem finansowym, jak i niefinansowym²⁴. Zwracając szczególną uwagę na

²² J. Sawicka, E. Marcinkowska, A. Stroncsek, *Ujawnienie przestępstwa prania pieniędzy przez pracowników zawodów księgowych*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2017, nr 345, s. 86.

²³ *Sprawozdanie...*, s. 10–11.

²⁴ Tamże, s. 11.

zakres działań podejmowanych przez GIIF, uzasadnione jest stwierdzenie, że ma on relatywnie największy wpływ na funkcjonowanie obowiązującego w Polsce systemu²⁵. Wykonywanie zadań wskazanych w ustawie AML zwiększa prawdopodobieństwo wykrycia przestępstwa. Finansowo-prawne ujęcie omawianych zagadnień uprawnia wskazanie w tym miejscu, że GIIF wykonuje swoje zadania w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw finansów publicznych przy pomocy komórki organizacyjnej wyodrębnionej w tym urzędzie w celu zapewnienia prawidłowej realizacji zadań GIIF. Wskazuje to na ścisłe powiązanie analizowanego obszaru z Ministerstwem Finansów. Mając na względzie stosowaną metodę prowadzenia gospodarki finansowej, tj. metodę budżetową brutto, ważnym jest, aby w ustawie budżetowej uwzględniono środki, które niezbędne będą do prowadzenia transparentnej polityki finansowej państwa. Obecne rozwiązania prawne związane z funkcjonowaniem GIIF i jego powiązaniem z Ministerstwem Finansów przemawiają za koniecznością stosowania metody budżetowej brutto. Słusznym jest wprowadzenie określonej metody prowadzenia gospodarki finansowej, bowiem umożliwi to prowadzenie rzetelnych badań w kontekście przeciwdziałania praniu pieniędzy, co jednocześnie implikuje konieczność wdrożenia potrzebnych działań przez organy władzy publicznej.

Efektywność działań w zakresie ustawy AML zależy od skuteczności obowiązujących regulacji i wdrożonych narzędzi. Wykorzystanie nowoczesnych technologii, takich jak sztuczna inteligencja, uczenie maszynowe i analiza danych, może zwiększyć skuteczność wykrywania nielegalnych transakcji i wzorców prania pieniędzy. Przeprowadzone analizy danych statystycznych prowadzą do wniosku, że omawiany problem jest istotny, bowiem według danych GIIF w 2022 r. wszczęto 2166 postępowań analitycznych dotyczących podejrzenia o popełnienie przestępstwa prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, odnotowano tym samym spadek w porównaniu z 2021 r., gdzie liczba postępowań analitycznych wyniosła 2447. Pomimo jednak zmniejszenia faktycznej liczby wszczętych postępowań przedstawione dane nie uprawniają do kreowania opty-

²⁵ Szerzej: art. 12 ustawy AML.

mistycznych perspektyw i wniosków. Należy wskazać na znaczną dynamikę w analizowanym obszarze (tabela 1).

Tabela 1. Liczba postępowań analitycznych przeprowadzonych przez GIIF w latach 2018–2022.

Rok	Liczba postępowań
2018	2160
2019	2501
2020	2257
2021	2447
2022	2166

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania GIIF z realizacji ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu w 2022 r., s. 48.

Na podstawie zaprezentowanych danych należy dojść do wniosków, że liczba odnotowanych postępowań zmienia się. Niezauważalna jest jednak tendencja spadkowa, co skłania do pogłębionych refleksji i wyrażenia potrzeby stałego monitorowania i weryfikowania tych danych. Dane te służyć mogą ocenie tego, czy krajowy system przeciwdziałania praniu pieniędzy jest efektywny, wystarczający czy też wymaga dalszych zmian. Autorka zwraca przy tym uwagę na słuszną obronę przez polskiego ustawodawcę koncepcję powierzenia gromadzenia i analizowania ww. danych wyodrębnionemu organowi informacji finansowej. Daje to bowiem możliwość skoncentrowania się wyłącznie na tym obszarze przestępczości, który ma istotny wpływ na stan finansów publicznych. Dokonywanie analizy, inicjowanie, jak i prowadzenie określonych działań związanych z przetwarzaniem informacji na temat wcześniejszych lub kolejnych transakcji realizowanych przez podmioty i osoby, których działalność była przedmiotem zawiadomienia głównego, jest procesem czasochłonnym i wymagającym wiedzy specjalistycznej. Również to uzasadnia wyodrębnienie GIIF i potwierdza zasadność administracyjnego umiejscowienia GIIF przy Ministerstwie Finansów. Warto wskazać, że w 2022 r. GIIF przekazał do prokuratur 326 zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa prania pieniędzy (tzw. zawiadomień głównych). Oznacza to, co prawda, spadek liczby wysłanych zawiadomień do prokuratury o ok. 37%

w porównaniu z 2021 r.²⁶, jednakże nadal jest to liczna grupa przestępstw, których zwalczanie ma istotne znaczenie nie tylko fiskalne, ale też wychowawcze i prewencyjne.

3. Sankcje administracyjne a sankcje karne dotyczące prania pieniędzy

Odpowiedzialność w prawie finansowym dotyczyć może zastosowania sankcji, które mają różny charakter, tj. mają różny status i zakres uprawnień, obowiązków lub kompetencji podmiotów prawa finansowego. Będą to zarówno sankcje prawne, jak i ekonomiczne, wynikające z przepisów prawa finansowego, ale także z przepisów innych gałęzi prawa²⁷. Dlatego też wyróżnia się sankcje prawa karnego, cywilnego, administracyjnego i finansowego²⁸.

Sankcje administracyjne i sankcje karne jako źródło dochodów budżetu państwa to problematyka, którą powinno rozpatrywać się wieloaspektowo. Należy podkreślić, że są to określone formy sankcji, które mogą być stosowane w przypadku prania pieniędzy, dlatego też sankcje karne mogą zostać nałożone na osoby, które dopuściły się przestępstwa prania pieniędzy na podstawie uregulowań zawartych w k.k. Jednakże w ustawie AML przewidziano możliwość nałożenia sankcji zarówno karnej, jak i administracyjnej na podmioty, które nie zadośćuczynią obowiązkowi wynikającym z ww. ustawy. W ustawie o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu zawarto liczne obowiązki tzw. instytucji obowiązkanych. Ustawodawca powierzył bowiem określonym podmiotom zadania związane z zastosowaniem wobec klientów środków bezpieczeństwa finansowego oraz związane z oceną potencjalnego ryzyka wystąpienia prania pieniędzy. Brak realizacji wyznaczonych przez ustawodawcę obowiązków implikuje możliwość nałożenia na instytucje obowiązkane sankcji karnych, jak i administracyjnych. Dlatego też

²⁶ *Sprawozdanie...*, s. 48–49.

²⁷ W. Bożek, *Publicznoprawne kary pieniężne o charakterze prewencyjnym stanowiące źródło dochodów budżetu państwa*, Warszawa 2022, s. 42.

²⁸ Tamże, s. 46.

problematykę sankcji karnych i administracyjnych należy rozpatrzyć w dwóch aspektach, tj. z perspektywy sankcji nałożonej na osobę odpowiedzialną za przestępstwo prania pieniędzy, a także sankcji wobec instytucji obowiązanych do wdrożenia mechanizmów przeciwdziałających określonemu przestępstwu. Już w tym miejscu autorka uznaje za uprawnione takie uregulowanie i ukierunkowanie zasad odpowiedzialności. Dzięki temu bowiem w systemie zawarto rozwiązania prawne, które mają na celu nie tylko represjonowanie zachowań nagannych z punktu widzenia *stricte* karnego, ale także służących efektywnemu wykonywaniu zadań przez organy, którym powierzono szczególne zadania w analizowanym zakresie. Czyni to – przynajmniej z perspektywy prowadzonych badań – wrażenie pełnego (nie wybiórczego) podejścia ustawodawcy do regulacji ustawowej.

Sankcje karne mają na celu zwalczanie prania pieniędzy, które stanowi zagrożenie dla stabilności finansowej i bezpieczeństwa systemu płatniczego. Poprzez nałożenie sankcji karnej organy wymiaru sprawiedliwości dążą do skutecznego zwalczania opisywanego przestępstwa i ochrony interesu publicznego. Sankcja karna występująca w prawie karnym – zgodnie z ujęciem wskazanym w literaturze – jest uznawana za „społecznie ujemną reakcję na popełnione przestępstwo, wyrażającą jego potępienie i która ze swej istoty stanowi osobliwą dolegliwość dla jego sprawcy wymierzoną przez konstytucyjnie uprawniony do tego organ państwa”²⁹. W art. 299 k.k. kompleksowo uregulowano kwestię odpowiedzialności i sankcji za przestępstwo prania pieniędzy³⁰.

Rozwiązanie zawarte w art. 299 k.k. uzupełniono w ustawie AML. Zauważyć należy, że ustawodawca również w tej ustawie przewidział sankcje karne wobec podmiotów, które uchybiły ustawowym obowiązkom. Zgodnie z art. 156 ustawy AML kto, działając w imieniu lub na rzecz instytucji obowiązanej: nie dopełnia obowiązku przekazania GIIF zawiadomienia o okolicznościach, które mogą wskazywać na podejrzenie

²⁹ T. Kaczmarek, *Kara kryminalna i jej racjonalizacja. Kara kryminalna, jej istota i cele* [w:] T. Kaczmarek (red.), *System Prawa Karnego, t. 5, Nauka o karze. Sądowy wymiar kary*, Warszawa 2014, s. 12.

³⁰ J. Giezek, *Komentarz do art. 299* [w:] J. Giezek (red. nauk.), *Kodeks karny...*, s. 1429–1450.

popęlnienia przestępstwa prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, lub obowiązku przekazania GIIF zawiadomienia o powzięciu uzasadnionego podejrzenia, że określona transakcja lub wartości majątkowe będące przedmiotem tej transakcji mogą mieć związek z praniem pieniędzy lub finansowaniem terroryzmu, a także przekazuje GIIF nieprawdziwe lub zataja prawdziwe dane dotyczące transakcji, rachunków lub osób, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. W piśmiennictwie³¹ wskazano, że treść art. 156 ustawy AML nie odnosi się wszelkich obowiązków informacyjnych, które powierzono instytucją obowiązany. Istota art. 156 ustawy AML sprowadza się do „obowiązków, które będą miały związek z podejrzeniem popełnienia przestępstwa prania pieniędzy lub dotyczą uzasadnionego podejrzenia, że konkretna transakcja bądź wartości majątkowe będące przedmiotem tej transakcji mogą mieć związek z opisywanym procederem”³². Katalog zachowań zagrożonych sankcją karną na gruncie art. 156 ustawy AML jest zatem zamknięty. Wskazane w art. 156 ust. 1 ustawy AML zachowanie można przypisać wyłącznie sprawcy będącemu w posiadaniu przymiotu reprezentanta instytucji obowiązanej³³. W przypadku natomiast art. 156 ust. 2 ustawy AML ustawodawca nie dokonał ograniczenia podmiotowego do „osób działających w imieniu lub na rzecz instytucji obowiązanej”, oznacza to, że przepis ten może mieć zdecydowanie szerszy zakres podmiotowy niż krąg osób wskazany w ust. 1³⁴.

Przechodząc do rozważań osadzonych w prawie administracyjnym, w pierwszej kolejności należy wskazać, że w przypadku tej gałęzi prawa brakuje definicji sankcji administracyjnej³⁵. Zatem przez sankcję administracyjną można uznać zarówno karę pieniężną, jak i administracyjną karę

³¹ P. Sawicki, M. Zaborowski, *Prawo obrotu pieniężnego. Komentarz do art. 156* [w:] P. Zapadka (red.), *Komentarz do ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*, Warszawa 2023, s. 531–535.

³² Tamże, s. 531–535.

³³ Tamże, s. 531–535.

³⁴ Tamże, s. 531–535.

³⁵ M. Możdżeń-Marcinkowski, *Poszukiwanie treści pojęcia „sankcja administracyjno-prawna” w oparciu o instrumenty semiotyki – wnioski dla nauki prawa administracyjnego* [w:] M. Stahl, M. Lewicka, R. Lewicki (red.), *Sankcje administracyjne. Blaski i cienie*, Warszawa 2011, s. 79–85.

pieniężną³⁶. Niezrozumiałe są przy tym intencje ustawodawcy polskiego związane z tym rozróżnieniem. W tym miejscu należy zwrócić uwagę na to, że na gruncie ustawodawstwa administracyjnego – art. 189b KPA³⁷ – przez administracyjną karę pieniężną rozumie się określoną w ustawie sankcję o charakterze pieniężnym, nakładaną przez organ administracji publicznej, w drodze decyzji, w następstwie naruszenia prawa polegającego na niedopełnieniu obowiązku albo naruszenia zakazu ciążącego na osobie fizycznej, osobie prawnej albo jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej. Sankcja administracyjna zgodnie z obecnymi uregulowaniami może być dolegliwością mającą charakter pieniężny, finansowy. Należy zauważyć, że powinna być ona nałożona przez odpowiednie organy, a także być odpowiedzią na działania powodujące naruszenie prawa. Zastosowanie określonej sankcji administracyjnoprawnej wymaga też uzasadnienia. Celem dostosowania sankcji jest zatem zapewnienie administracji publicznej efektywnego i praworządnego wykonywania jej ustawowych kompetencji i zadań³⁸. Ważna jest również efektywna realizacja powszechnie obowiązujących przepisów prawa zarówno administracyjnego, jak i finansowego. Sankcje administracyjne są jednym z narzędzi, które mają także powodować zintensyfikowanie ochrony interesów publicznych. Konstatując, należy uznać, że kara pieniężna ujęta w ustawie AML może być uznana za administracyjną karę pieniężną. Niezrozumiałe jest przy tym stosowanie odmiennych sformułowań przez ustawodawcę polskiego, tj. stosowanie ogólnego sformułowania „kary administracyjne” zamiast „administracyjne kary pieniężne”. Uznać trzeba zatem, że w przyszłości ustawodawca powinien ujednoclić stosowane w tym obszarze sformułowania.

³⁶ Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Administracji i Cyfryzacji z 29.01.2013 r. (RPO-722886-V/2013/PM), s. 2.

³⁷ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 775 ze zm.).

³⁸ A. Wróbel, *art. 189(b)* [w:] M. Jaśkowska, M. Wilbrandt-Gotowicz, A. Wróbel (red.), *Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania administracyjnego*, LEX/el. 2023, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587778637/731505/jaskowska-malgorzata-wilbrandt-gotowicz-martyna-wrobel-andrzej-komentarz-aktualizowany-do-kodeksu...?cm=URELATIONS> (dostęp: 10.12.2023 r.).

Mając powyższe na uwadze, należy stwierdzić, że sankcje administracyjne dotyczące prania pieniędzy to sankcje, które mogą zostać nałożone przez organy administracji publicznej na podmioty, które nie przestrzegają przepisów dotyczących przeciwdziałania praniu pieniędzy. Katalog zachowań, które mogą wiązać się z sankcją administracyjną, jest obszerny. Niemniej warto zwrócić uwagę, że ustawodawca nie przewidział wprost w k.k. możliwości nałożenia sankcji administracyjnej na sprawców przestępstwa prania pieniędzy. Jej zakres zastosowania został ograniczony wyłącznie do podmiotów uchybiających ustawowym obowiązkom związanym z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy, a określonych w ustawie AML. W ocenie autorki rozwiązania takie należy ocenić pozytywnie jako logiczne i uprawnione, gdyż przepisy karne powinny być tylko w ustawie karnej. Z kolei w ustawie AML znalazły się rozwiązania systemowe bądź ewentualne wyjątki szczególne od zasad wyrażonych w k.k.

Katalog obowiązków, których niedopełnienie skutkować może nałożeniem kary o charakterze administracyjnym, został określony w art. 147–149 ustawy o AML. Podstawą do nałożenia sankcji administracyjnej może być niedopełnienie obowiązków m.in. w zakresie³⁹:

- 1) wyznaczenia osoby odpowiedzialnej za nadzór nad zgodnością działalności instytucji obowiązanej z przepisami,
- 2) sporządzania oceny ryzyka oraz jej aktualizacji,
- 3) przekazania na żądanie Generalnego Inspektora oceny ryzyka oraz innych informacji mogących mieć wpływ na krajową ocenę ryzyka,
- 4) stosowania środków bezpieczeństwa finansowego,
- 5) wprowadzenia wewnętrznej procedury instytucji obowiązanej,
- 6) zapewnienia udziału osób wykonujących obowiązki związane z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu w programach szkoleniowych.

Ustawodawca przewidział możliwość nałożenia na podmioty dopuszczające się niedopełnienia określonych obowiązków kar administracyjnych, które zostały wskazane w art. 150 AML. Z uwagi na zakres prowadzonych badań autorka skoncentruje swoje rozważania na uregulowa-

³⁹ Szerzej w art. 147–149 ustawy AML.

niach związanych z możliwością nałożenia kary pieniężnej jako przykładu sankcji administracyjnej⁴⁰.

Kara pieniężna nakładana jest do wysokości dwukrotności kwoty korzyści, która została osiągnięta, lub straty unikniętej przez instytucję obowiązującą w wyniku naruszenia. Jeżeli nie jest możliwe ustalenie kwoty tej korzyści lub straty, kara jest nakładana do wysokości równowartości kwoty 1 000 000 euro. W przypadku natomiast wybranych podmiotów, wskazanych w art. 2 ust. 1 pkt 1–5, 7–11, 24 i 25 ustawy AML, tj. m.in. wobec: banków, spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, zakładów ubezpieczeniowych, przedsiębiorców prowadzących działalność kantorską, ustawodawca przewidział surowszy wymiar kary pieniężnej. Oznacza to, że w stosunku do osób fizycznych wymierza się karę pieniężną do wysokości 20 868 500 zł. W stosunku z kolei do osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej nakłada się karę do wysokości równowartości kwoty 5 000 000 euro albo do wysokości 10% obrotu wykazanego w ostatnim zatwierdzonym sprawozdaniu finansowym za rok obrotowy lub w ostatnim skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym za rok obrotowy. Istotne jest, że w ustawie o AML wprowadzono odrębny sposób nakładania kary pieniężnej na osoby fizyczne, spółki oraz na osoby pełniące funkcje zarządcze w instytucjach obowiązanych. Ponadto w art. 153–154 ustawy AML wskazano dodatkowe zachowania zagrożone karą pieniężną. Niemniej wszelkie wpływy z tytułu kar pieniężnych stanowią w myśl art. 155 ustawy AML dochód budżetu państwa. Wskazane wyżej kwoty ustawowo określonego wymiaru kar pieniężnych, potwierdzają potrzebę skrupulatnego kontrolowania – również z perspektywy dochodów budżetu państwa – każdego z czynów bezprawnych związanych z omawianym obszarem uregulowań.

⁴⁰ Inne przykładowe kary administracyjne to: publikacja informacji o instytucji obowiązującej oraz zakresie naruszenia przepisów ustawy przez tę instytucję w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej urzędu obsługującego ministra finansów; nakaz zaprzestania podejmowania przez instytucję obowiązującą określonych czynności; cofnięcie koncesji lub zezwolenia albo wykreślenie z rejestru działalności regulowanej; zakaz pełnienia obowiązków na stanowisku kierowniczym przez osobę odpowiedzialną za naruszenie przez instytucję obowiązującą przepisów ustawy, przez okres nie dłuższy niż rok.

4. Kary pieniężne dotyczące prania brudnych pieniędzy jako źródło dochodów budżetu państwa

Sankcje administracyjne i sankcje karne są dwoma różnymi rodzajami sankcji, które mogą być stosowane w przypadku prania pieniędzy, przy czym każda z tych sankcji stanowić może źródło dochodów publicznych. W obu przypadkach sankcje mają na celu zwalczanie przestępstwa prania pieniędzy, które realnie prowadzi do utraty dochodów. Poprzez ich nałożenie organy administracji publicznej systematycznie podejmują działania zmierzające do przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz ochrony stabilności sektora finansów publicznych. Należy jednak mieć na względzie, że w ustawie AML wprost wskazano, że wpływy z tytułu kar pieniężnych stanowią dochód budżetu państwa. Przepis ten ma charakter porządkowy⁴¹.

Rozpoczynając rozważania dotyczące ujęcia wpływów z kar pieniężnych jako środków publicznych, zacząć trzeba od wskazania, że stanowią one dochód budżetu państwa, co wyrażono wprost w ustawie AML. Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych⁴² do katalogu środków publicznych należą dochody publiczne⁴³. Dochody budżetu państwa to dochody publicznoprawne takie jak: podatki, opłaty czy składki, ale także niedaninowe źródła. Na uwagę zasługuje fakt, że w u.f.p. rozróżnienie dochodów i przychodów nie jest oparte na jednoznacznych i definitywnych kryteriach ekonomicznych⁴⁴. Dodatkowo wskazuje się, że podstawowa różnica pomiędzy dochodami a przychodami sprowadza się do tego, że dochody publiczne mają charakter trwały,

⁴¹ R. Obczyński [w:] M. Nowakowski (red.), *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Komentarz, art. 155*, Warszawa 2023, s. 530.

⁴² Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 1270), dalej jako: u.f.p.

⁴³ Przykłady innych środków publicznych to przychody budżetu państwa i budżetów j.s.t. oraz innych jednostek sektora finansów publicznych, a także środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej oraz niepodlegające zwrotowi środki z pomocy udzielanej przez państwa członkowskie Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu i inne. Szerzej art. 5 ust. 1 u.f.p.

⁴⁴ W. Miemiec, *Prawo finansów publicznych z kuzusami i pytaniami*, Warszawa 2020, s. 58.

zaś przychody nie są wpływami ostatecznymi⁴⁵. Istotnym z punktu widzenia interpretacji definicji „dochodu” jest art. 5 ust. 2 u.f.p., w którym ustawodawca wymienia kategorie dochodów publicznych. Są to m.in.⁴⁶: daniny publiczne; wpływy ze sprzedaży wyrobów i usług świadczonych przez j.s.f.p., spadki, zapisy i darowizny w postaci pieniężnej na rzecz j.s.f.p. czy odszkodowania należne j.s.f.p. Kategoria „dochody publiczne” wśród wskazanych w art. 5 u.f.p. środków publicznych ma istotne znaczenie, a wskazane wyliczenie należy uznać za wyczerpujące⁴⁷. Przenosząc powyższą analizę na grunt ustawy AML, należy odwołać się do uregulowań zawartych w art. 155. Artykuł ten kwalifikuje wpływ z kar pieniężnych do dochodów publicznych, które przeznaczone są na pokrycie wydatków publicznych, a także rozchodów publicznych⁴⁸. Kategoria „dochody publiczne” jest więc wewnętrznie zróżnicowana⁴⁹. Dlatego też można dojść do wniosku, że sankcje zarówno karne, jak i administracyjne, które nakładane są na sprawców czynu prania pieniędzy bądź podmioty w związku z uchybieniem obowiązkom służbowym, stanowią dochód w rozumieniu przepisów u.f.p. Niemniej to zagadnienie należy również rozważyć w kontekście uregulowań zawartych w art. 60 u.f.p., tj. środków publicznych stanowiących niepodatkowe należności budżetowe o charakterze publicznoprawnym.

Natomiast w myśl art. 60 u.f.p. pkt 6a środkami publicznymi stanowiącymi niepodatkowe należności budżetowe o charakterze publicznoprawnym są w szczególności określone dochody budżetu państwa, dochody budżetu j.s.t. albo przychody państwowych funduszy celowych,

⁴⁵ L. Lipiec-Warzecha, *Ustawa o finansach publicznych. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 54. Więcej na ten temat w: Z. Ofiarski (red.), *Ustawa o finansach publicznych. Komentarz, wyd. II*, Warszawa 2020, s. 104–112.

⁴⁶ Szerzej art. 5 ust. 2 u.f.p.

⁴⁷ Z. Ofiarski, *Komentarz do art. 5 [w:] Z. Ofiarski (red.), Ustawa o finansach publicznych. Komentarz, wyd. II*, Warszawa 2020, s. 104.

⁴⁸ M. Dyl, A. Górski, *art. 155 [w:] M. Dyl, M. Królikowski (red.), Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 638.

⁴⁹ C. Kosikowski, *Nowa ustawa o finansach publicznych. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 42 oraz Z. Ofiarski, *Komentarz do art. 5 [w:] Z. Ofiarski (red.), Ustawa o finansach publicznych. Komentarz ...*, s. 104–105.

tj. należności z tytułu grzywien nałożonych w drodze mandatu karnego w postępowaniu w sprawach o wykroczenia oraz w postępowaniu w sprawach o wykroczenia skarbowe. W doktrynie podkreśla się, że kategoria niepodatkowych należności budżetowych nie stanowi odrębnej kategorii daniny publicznej, dlatego też nie zostały one ujęte w art. 5 u.f.p., uznaje się jednak, że jest to pojęcie technicznoprawne, które pozwala na poddanie kwalifikujących się instytucji określonej grupie regulacji prawnych⁵⁰. Zatem określone sankcje karne i administracyjne nie mogą zostać uznane za daniny publiczne, do nich zalicza się bowiem podatki, opłaty publiczne i składki publiczne.

Rozważania nad poruszonym problemem należy skoncentrować również na art. 110 u.f.p. ust. 1 pkt 1, który stanowi, że budżet państwa określa kwotę podatkowych i niepodatkowych dochodów budżetu państwa. Przepis ten należy łączyć z art. 111 u.f.p., który w sposób ogólny określa katalog dochodów budżetu państwa. Zgodnie z art. 111 pkt 12 u.f.p. dochodami podatkowymi i niepodatkowymi budżetu państwa są grzywny, mandaty i inne kary pieniężne, o ile odrębne ustawy nie stanowią inaczej. Uznaje się zatem, że art. 111 u.f.p. jest swoistym rozwinięciem uregulowań zawartych w art. 110 u.f.p. Ponadto artykuł 111 u.f.p. powinno łączyć się z art. 5 u.f.p., w którym ustawodawca dokonał klasyfikacji środków publicznych, w ramach których wyróżnił dochody publiczne jako główne źródło wpływające na kondycję finansów publicznych w państwie. Z kolei w art. 5 ust. 2 u.f.p. wymieniono dochody publiczne, które nachodzą się z tymi, które ustawodawca wskazał w art. 111 u.f.p. Oznacza to, że kary pieniężne powinny być zaliczane do kategorii wymienionych w art. 5 ust. 2 pkt 2 u.f.p., tzn. innych dochodów budżetu państwa należnych na podstawie odrębnych ustaw lub umów międzynarodowych⁵¹. W literaturze przedmiotu⁵² wskazuje się, że sens prawny art. 111 u.f.p. polega na określeniu tych dochodów publicznych, które przypadają budżetowi państwa

⁵⁰ M. Ślifirczyk, *Niepodatkowe należności budżetowe*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2017, nr 17, s. 337.

⁵¹ W. Bożek, *Publicznoprawne kary pieniężne o charakterze prewencyjnym ...*, s. 113.

⁵² A. Borodo, *Komentarz do art. 111 [w:] Z. Ofiarski (red.), Ustawa o finansach publicznych. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 682–686.

(od strony podmiotowej – Skarbowi Państwa), a nie innym j.s.f.p. W ustawodawstwie występują także inne źródła i grupy dochodów wymienionych w art. 111 u.f.p., które przyznawane są j.s.t., państwowym funduszom celowym czy innym j.s.f.p. W art. 111 u.f.p. nie zostało wskazane wprost, które z wymienionych dochodów przeznaczane są na cele bieżące, a które będą miały na celu finansowanie inwestycji państwa. Uzasadnione więc by było, aby regulacje zawarte w u.f.p. ustalały rodzaje lub źródła dochodów, które mają być kierowane na cele inwestycyjne państwa⁵³. Zapewniłoby to przejrzystość, która przy wydatkowaniu środków publicznych jest kluczowym elementem racjonalnej gospodarki finansowej państwa. Wskazane zatem w art. 111 pkt 12 u.f.p. grzywny, mandaty i inne kary pieniężne stanowią dochód publiczny, który przypada budżetowi państwa. W związku z tym sankcje, które nakładane są na podmioty dopuszczające się prania pieniędzy i instytucje niewywiązujące się z ustawowych obowiązków, stanowią dochód publiczny zasilający budżet państwa i będą one wykorzystywane na cele bieżące lub cele inwestycyjne. Dlatego też tak istotne znaczenie z perspektywy gospodarki finansowej ma wprowadzenie przepisów, który przeciwdziałają praniu pieniędzy. Ze względu również na dynamicznie rozwijającą się gospodarkę kluczowym dla finansów publicznych jest stałe monitorowanie zachowań budzących wątpliwość co do legalności ich działania. W tym przede wszystkim kontrolowanie działań, które mogą doprowadzić do prania pieniędzy, co stanowi zarówno zagrożenie dla stabilności budżetu państwa, jak i ryzyko uszczuplenia wpływów z tytułu określonych dochodów publicznych.

Konkludując, można uznać, że uregulowania ustawy AML korelują z systemowym ujęciem wpływów z kar pieniężnych jako źródeł dochodów budżetu państwa. Dodatkowo znajduje to swoje uzasadnienie w powierzeniu zasadniczych zadań dotyczących przeciwdziałania praniu pieniędzy organom, które zostały – w ujęciu sektorowym – powiązane z budżetem państwa, nie zaś samorządem terytorialnym.

⁵³ A. Borodo, *Współczesne problemy prawne budżetu państwowego*, Toruń 2014, s. 129–133.

5. Podsumowanie

Przestępstwa o charakterze gospodarczym, w tym pranie pieniędzy, powodują znaczące straty dla budżetu państwa, bowiem dotyczą one nie tylko obszarów związanych z bezpieczeństwem i porządkiem publicznym, lecz także są ściśle powiązane z bezpieczeństwem ekonomicznym państwa⁵⁴. Wprowadzenie określonych regulacji prawnych, w tym również ewolucja polityki podatkowej państwa wpływa na obniżenie poziomu przestępczości gospodarczej. W procesie zarówno stanowienia, jak i stosowania prawa istotne znaczenia ma podłoże aksjologiczne wprowadzonych rozwiązań prawnych. Jednym z głównych zadań legislacyjnych spoczywających na ustawodawcy jest zapewnienie maksymalnej spójności i stabilności norm kształtujących sposób działania, którego celem będzie uszczelnienie systemu finansowego, co w konsekwencji rzutować będzie na kondycję budżetu państwa. Obowiązywanie określonych sankcji karnych i administracyjnych, a także ich skuteczne egzekwowanie, oddziałuje na bezpieczeństwo i stabilność finansów publicznych.

Odnotowania wymaga fakt, że na podstawie raportu „Przestępstwa gospodarcze wg jednostek podziału administracyjnego kraju – przestępstwa stwierdzone, przestępstwa wykryte, % wykrycia” w skali państwa w 2021 r. stwierdzono 224 775 przestępstw, w tym wykryto 168 267 przestępstw gospodarczych ogółem, co stanowiło 74,50% wykrycia. Dla porównania w roku 2020 stwierdzono 198 163 przestępstw o charakterze gospodarczym, wykryto 162 574, co stanowiło 81,80% wykrycia⁵⁵. Dane te wskazują na potrzebę intensyfikacji działań w kontekście szeroko rozumianych przestępstw gospodarczych.

Należy mieć również na względzie fakt, że polski system przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowania terroryzmu tworzą określone organy takie jak GIIF, jednostki obowiązane, a także jednostki współpracujące. Jednak to GIIF w sposób znaczący oddziałuje na ten system,

⁵⁴ Uchwała nr 181 Rady Ministrów z dnia 6 października 2015 r. w sprawie „Programu przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej na lata 2015–2020”, s. 3.

⁵⁵ Dane zaczerpnięte ze strony internetowej: <https://statystyka.policja.pl/st/przestepstwa-ogolem/przestepstwa-gospodarcz/122291,Przestepstwa-gospodarcze.html> (dostęp: 12.12.2023 r.).

zwiększając jego skuteczność. Główny Inspektor Informacji Finansowej pełni funkcję informacyjną, ale poza tym również funkcję porządkową zwłaszcza z finansowoprawnego ujęcia tego zagadnienia. Jego ścisłe powiązanie z Ministerstwem Finansów związane jest z metodą prowadzonej gospodarki finansowej, czyli z metodą budżetową brutto. Zatem w ustawie budżetowej potrzebne jest, aby uwzględniono środki publiczne, których celem będzie modernizacja krajowego systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowania terroryzmu, ale także środki, które powiązane będą z zadaniami GIIF, które wykonuje on w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw finansów publicznych przy pomocy komórki organizacyjnej wyodrębnionej w tym urzędzie. W ocenie autorki warto również dokonać przeglądu obowiązujących przepisów prawa, które związane są bezpośrednio z praniem pieniędzy i zadaniami GIIF. Przegląd ten należy przeprowadzić z perspektywy realnego dostosowania rozwiązań normatywnych, w celu zapewnienia instrumentów służących kompleksowemu przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, implementowania nowych rozwiązań technicznych i uwzględnienia w ustawie budżetowej środków finansowych niezbędnych do realizacji założeń wyrażonych w ustawie AML. Słuszna jest zatem koncepcja powierzenia gromadzenia i analizowania określonych danych wyodrębnionemu organowi informacji finansowej, tym samym zasadnym jest administracyjne umiejscowienie GIIF przy Ministerstwie Finansów.

Istotną trudnością omawianych zagadnień jest fakt, że zjawisko określane jako pranie pieniędzy ewoluuje. Dlatego też niezbędne jest uszczelnienie krajowego systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy, inwestycje w technologie i rozwijanie transgranicznej współpracy w tym obszarze. Międzynarodowe uregulowania⁵⁶ zobowiązały poszczególne państwa do

⁵⁶ Przykładowe dokumenty wdrażające międzynarodowe uregulowania: Konwencja o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa, sporządzona w Strasburgu dnia 8 listopada 1990 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 46, poz. 394); Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 31 października 2003 r. (Dz.U. z 2007 r. Nr 84, poz. 563); Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu, sporządzona w Warszawie dnia 16 maja 2005 r. (Dz.U. z 2008 r. Nr 165, poz. 1028 ze zm.). *Interna-*

wdrożenia mechanizmów i stosowania strategicznych narzędzi, których celem będzie przeciwdziałanie praniu pieniędzy. Zakres uregulowań określonych zarówno w k.k., jak i w ustawie AML słusznie jest szeroki i rozbudowuje się. Zachowania penalizowane w ww. ustawach przyczyniają się bowiem do utraty stabilności makroekonomicznej państwa, m.in. ze względu na to, że środki z działalności przestępczej charakteryzują się wysoką płynnością, powodując jednocześnie wahania kursu walut, zmiany poziomu cen czy mniejsze wpływy w budżecie państwa⁵⁷. Nie można tracić z pola widzenia tego, że przedmiotem czynności wykonawczej są środki finansowanie pochodzące z działalności przestępczej, do których zalicza się środki płatnicze, papiery wartościowe, wartości dewizowe czy inne prawa majątkowe⁵⁸.

Narzędziem, które ma ograniczać pranie pieniędzy, są sankcje karne i sankcje administracyjne. Należy je jednak rozróżnić. W przypadku sankcji karnych, które dotyczą wyłącznie osób fizycznych, konieczne jest, aby wina sprawcy czynu była ustalona, natomiast w przypadku odpowiedzialności administracyjnej i finansowej, co do zasady, nie wymaga się ustale-

tional Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation, Financial Action Task Force (FATF) (2012–2023), Paryż, Francja, <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Fatf-recommendations.html> (dostęp: 12.12.2023 r.); Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniająca rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE (Dz.Urz. UE L 2015 r. Nr 141, s. 73 ze zm.); Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniająca dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniająca dyrektywy 2009/138/WE i 2013/36/UE (Dz.Urz. UE L 2018, Nr 156, s. 43).

⁵⁷ P. Chodnicka, *Pranie pieniędzy. Regulacje i ryzyko sektora bankowego*, Warszawa 2015, s. 70.

⁵⁸ W. Szwarnowski, *Przestępstwo prania brudnych pieniędzy w ujęciu komparatystycznym. Rozważania porównawczoprawne na tle porządków prawnych wybranych państwa europejskich, azjatyckich oraz kontynentu amerykańskiego*, „Studenckie Zeszyty Naukowe” 2017, nr 32, s. 80 oraz A. Michalska-Warias, [w:] T. Bojarski (red.) *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 886.

nia winy jako jej przesłanki⁵⁹. W orzecznictwie⁶⁰ wskazuje się także, że niektórych sankcji administracyjnych nie można zaklasyfikować do kar o charakterze karnym, nawet jeżeli mają one represyjny charakter. Podsumowując, istotą sankcji karnej jest represja, natomiast sankcji administracyjnej można przypisać głównie charakter prewencyjny i restytucyjny⁶¹.

W przypadku zastosowania administracyjnej kary pieniężnej należy mieć na względzie fakt, że jest to instrument powiązany z władztwem administracyjnym. W orzecznictwie wskazano, że „Kara ta nie jest konsekwencją dopuszczenia się czynu zabronionego, lecz skutkiem zaistnienia stanu niezgodnego z prawem, co sprawia, że ocena stosunku sprawcy do czynu nie mieści się w reżimie odpowiedzialności obiektywnej”⁶². Dlatego też sankcja administracyjna została wskazana w ustawie AML jako konsekwencja postępowania niezgodnie z obowiązkami wskazanymi wprost w ustawie. Uznaje się w piśmiennictwie, że konstrukcja tej kary ma jednak charakter mieszany, z uwagi na fakt stosowania jej w przypadku przekroczenia norm wskazanych w różnych gałęziach prawa⁶³. Należy mieć jednak również na względzie pogląd, zgodnie z którym administracyjna kara pieniężna nie jest instytucją powiązaną z prawem karnym⁶⁴.

⁵⁹ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 9 grudnia 1986 r., IV SA 704/86, ONSA 1986, Nr 2, poz. 66; Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 13 lutego 2009 r., II GSK 760/08, Legalis nr 183597; Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 stycznia 2010 r., II OSK 140/09, Legalis nr 222633.

⁶⁰ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15 października 2013 r., OTK-A 2013, Nr 7, poz. 99.

⁶¹ W. Bożek, *Publicznoprawne kary pieniężne o charakterze prewencyjnym...*, s. 48.

⁶² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15 stycznia 2007 r., P19/06, OTK-A 2007, nr 1, poz. 2.; Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 marca 2008 r., SK 75/06, OTK-A 2008, nr 2, poz. 30; Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 25 marca 2010 r., P 9/08, OTK-A 2010, Nr 3, poz. 26.

⁶³ L. Klat-Wertelecka, *Sankcja egzekucyjna w administracji a kara administracyjna* [w:] M. Stahl, R. Lewicka, M. Lewicki (red.), *Sankcje administracyjne...*, s. 70–75.

⁶⁴ K. Gruszecki, J.P. Tarno, *Oplaty za korzystanie ze środowiska i kary pieniężne za jego zanieczyszczenie jako instrumenty ograniczające swobodę prowadzenia działalności gospodarczej*, „Studia Prawno-Ekonomiczne”, 2004, nr 70, s. 93; D.K. Nowicki, S. Peszkowski, *Kilka uwag o szczególnym charakterze administracyjnych kar pieniężnych* [w:] M. Błachucki (red.), *Administracyjne kary pieniężne w demokratycznym państwie prawa*, Warszawa 2015, s. 12–13; J. Boć, *Kilka uwag w sprawie dostosowania unormowań krajowych do prawa unijnego w sferze odpowiedzialności za szkody*

Powinna być ona skorelowana bezpośrednio z instrumentami właściwymi dla prawa i postępowania administracyjnego⁶⁵. Przenosząc powyższe rozważania na grunt prawa finansowego, należy zgodzić się z poglądem, że „ze względu na zagrożenie interesu ekonomicznego jednostki kary pieniężne powinny być uznawane za instytucje finansowoprawne, a więc nienależące do prawa karnego i administracyjnego”⁶⁶. Stanowią one przy tym ważne źródło dochodów budżetu państwa.

Korelując powyższe rozważania z uregulowaniami zawartymi w u.f.p., należy stwierdzić, że zarówno wpływy z sankcji karnych, jak i sankcji administracyjnych pomimo występujących między nimi rozbieżności, stanowią źródło dochodów budżetu państwa. Celem gromadzenia dochodów, które składają się na publiczne środki finansowe, jest ich rozdysonowanie w taki sposób, by można było wykonywać zadania, które zostały powierzone sektorowi publicznemu, w tym związane z ochroną sektora finansów publicznych. Na licznych j.s.f.p. ciąży bowiem obowiązek eliminowania określonych zachowań, które w negatywny sposób wpływają na stan dochodów publicznych. Kary pieniężne, co wymaga podkreślenia, poza wymiernym znaczeniem fiskalnym, nie realizują przede wszystkim funkcji fiskalnej, a jako sankcyjne należności realizują przede wszystkim funkcję prewencyjną, represyjną, ochronną. Dochody z tytułu sankcji karnych i sankcji administracyjnych związanych z praniem pieniędzy wpisują się zatem w katalog środków publicznych na cele publiczne. Są to środki, które pozostają w dyspozycji państwa i innych podmiotów publicznych⁶⁷.

w środowisku [w:] K. Wojtczak (red.), *Europeizacja polskiego prawa administracyjnego*, Wrocław 2005, s. 235.

⁶⁵ M. Szydło, *Charakter i struktura prawna administracyjnych kar pieniężnych*, „Studia Prawnicze” 2003, nr 4, s. 131 oraz E. Kruk, *Sankcja administracyjna*, Lublin 2013, s. 183–185.

⁶⁶ J. Małecki, *Prawnofinansowe instrumenty ochrony i kształtowania środowiska*, Poznań 1982, s. 180 i n., M. Mazurkiewicz, *Opłaty i kary pieniężne w systemie ochrony środowiska w Polsce (struktura prawna i funkcja)*, Warszawa 1986, s. 107–109 oraz W. Bożek, *Publicznoprawne kary pieniężne o charakterze prewencyjnym...*, s. 70.

⁶⁷ T. Dębowska-Romanowska, *Prawo finansowe. Część konstytucyjna wraz z częścią ogólną*, Warszawa 2010, s. 116.

Bibliografia:

- Boć J., *Kilka uwag w sprawie dostosowania unormowań krajowych do prawa unijnego w sferze odpowiedzialności za szkody w środowisku* [w:] K. Wojtczak (red.), *Europeizacja polskiego prawa administracyjnego*, Kolonia Limited, Wrocław 2005.
- Borodo A., *Współczesne problemy prawne budżetu państwowego*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2014.
- Borodo A. [w:] Z. Ofiarski (red.), *Ustawa o finansach publicznych. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.
- Bożek W., *Publicznoprawne kary pieniężne o charakterze prewencyjnym stanowiące źródło dochodów budżetu państwa*, C.H. Beck, Warszawa 2022.
- Chodnicka P., *Pranie pieniędzy. Regulacje i ryzyko sektora bankowego*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2015.
- Dębowska-Romanowska T., *Prawo finansowe. Część konstytucyjna wraz z częścią ogólną*, C.H. Beck, Warszawa 2010.
- Dyl M., Górski A., *art. 155* [w:] M. Dyl, M. Królikowski (red.), *Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2021.
- Giezek J., *Komentarz do art. 299* [w:] J. Giezek (red. nauk.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2021.
- Gołębiowska E., *Pranie pieniędzy. Aspekty etyczne w systemie przeciwdziałania praniu pieniędzy*, Difin, Warszawa 2014.
- Gruszecki K., Tarno J.P., *Oplaty za korzystanie ze środowiska i kary pieniężne za jego zanieczyszczenie jako instrumenty ograniczające swobodę prowadzenia działalności gospodarczej*, „Studia Prawno-Ekonomiczne”, 2004, nr 70, s. 93.
- Hryniewicka M., *Pranie brudnych pieniędzy jako przykład przestępstwa gospodarczego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2014, nr 4, s. 317–332.
- Kaczmarek T., *Kara kryminalna i jej racjonalizacja. Kara kryminalna, jej istota i cele* [w:] T. Kaczmarek (red.), *System Prawa Karnego, t. 5, Nauka o karze. Sądowy wymiar kary*, C.H. Beck, Warszawa 2014.
- Klat-Wertelecka L., *Sankcja egzekucyjna w administracji a kara administracyjna* [w:] M. Stahl, R. Lewicka, M. Lewicki (red.), *Sankcje administracyjne. Błaski i cienie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Kosikowski C., *Nowa ustawa o finansach publicznych. Komentarz*, Wydawnictwo Prawnicze Lexis Nexis, Warszawa 2010.

- Kruk E., *Sankcja administracyjna*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2013.
- Jaszek T., *Pranie pieniędzy w świetle regulacji finansowych*, „Finanse i Prawo Finansowe” 2018, nr 4, s. 57–72.
- Małecki J., *Prawnofinansowe instrumenty ochrony i kształtowania środowiska*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 1982.
- Mazurkiewicz M., *Opłaty i kary pieniężne w systemie ochrony środowiska w Polsce (struktura prawna i funkcja)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1986.
- Michalska-Warias M. [w:] T. Bojarski (red.) *Kodeks karny. Komentarz*, LexisNexis, Warszawa 2013.
- Miemiec W., *Prawo finansów publicznych z kasami i pytaniami*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.
- Możdżeń-Marcinkowski M., *Poszukiwanie treści pojęcia „sankcja administracyjnoprawna” w oparciu o instrumenty semiotyki – wnioski dla nauki prawa administracyjnego* [w:] M. Stahl, M. Lewicka, R. Lewicki (red.), *Sankcje administracyjne. Blaski i cienie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Lipiec-Warzecha L., *Ustawa o finansach publicznych. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Nowicki D.K., Peszkowski S., *Kilka uwag o szczególnym charakterze administracyjnych kar pieniężnych* [w:] M. Błachucki (red.), *Administracyjne kary pieniężne w demokratycznym państwie prawa*, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2015.
- Obczyński R., *Komentarz do art. 155* [w:] M. Nowakowski (red.), *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2023.
- Potulski J., *Komentarz do art. 299* [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*. Wyd. 6, C.H. Beck, Warszawa 2023.
- Sawicka J., Marcinkowska E., Stronczer A., *Ujawnienie przestępstwa prania pieniędzy przez pracowników zawodów księgowych*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2017, nr 345, s. 85–97.
- Sawicki P., Zaborowski M., *Prawo obrotu pieniężnego. Komentarz do art. 156* [w:] P. Zapadka (red.), *Komentarz do ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*, Wolters Kluwer, Warszawa 2023.
- Szydło M., *Charakter i struktura prawna administracyjnych kar pieniężnych*, „Studia Prawnicze” 2003, nr 4 (158), s. 123–150.

- Szwarnowski W., *Przestępstwo prania brudnych pieniędzy w ujęciu komparatywnym. Rozważania porównawczoprawne na tle porządków prawnych wybranych państwa europejskich, azjatyckich oraz kontynentu amerykańskiego*, „Studenckie Zeszyty Naukowe” 2017, nr 32, s. 75–101, DOI: 10.17951/szn.2017.20.32.75.
- Ślifirczyk M., *Niepodatkowe należności budżetowe*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2017, nr 17, s. 335–348.
- Wójcik J.W., *Pranie pieniędzy, Kryminologiczna i kryminalistyczna ocena transakcji podejranych*, TWIGGER, Warszawa 2002.
- Wróbel W., Tarapata S., *Komentarz do art. 299 [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278–363 k.k., wyd. V, Wolters Kluwer, Warszawa 2022.*
- Wróbel A., *art. 189(b) [w:] M. Jaśkowska, M. Wilbrandt-Gotowicz, A. Wróbel (red.), Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania administracyjnego*, LEX/el. 2023, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587778637/731505/jaskowska-malgorzata-wilbrandt-gotowicz-martyna-wrobel-andrzej-komentarz-aktualizowany-do-kodeksu...?cm=URELATIONS> (dostęp: 10.12.2023 r.).
- Zaremba J., *Aksjologia prawa finansowego*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2020, nr 1, s. 89–98.